

СУЧАСНІ ОСВІТНІ ПАРАДИГМИ ФОРМУВАННЯ ДИСКУРСИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТА ВИЩОЇ ШКОЛИ В УКРАЇНІ

Наталія Місник

Анотация: В статията се разкрива значението на дисциплината „Украински език (по професионално направление)“ във формирането на професионалната комуникативна компетентност на бъдещия специалист.

Ключови думи: специален език, комуникативна компетентност, терминологична работа.

Пріоритетним завданням сучасного освітнього процесу є підготовка висококваліфікованого конкурентоспроможного фахівця, зорієнтованого на постійне самовдосконалення та професійний пошук. Це завдання є найбільшим об'єднавчим фактором для систем освіти різних країн. Останнє десятиліття засвідчує тенденцію у напрямку уніфікації програмних вимог і методів оцінювання рівня знань у вищих навчальних закладах світу, на що істотно впливає глобалізація та прискорений розвиток міжнародних відносин.

Ясна річ, у цих умовах для академічної спільноти корисним є обмін досвідом роботи, зокрема, у напрямку формування професійної комунікативної компетентності майбутнього спеціаліста. Сучасна університетська освіта потребує суттєвих змін інноваційного характеру у відповідь на нові, щоразу вищі вимоги до освітньої та професійної кваліфікації випускника, що їх постійно висувують реалії життя. Організація і моделі навчального процесу працюють на те, щоб дати змогу молодим фахівцям не лише оволодіти теоретичними знаннями в повному обсязі, але й вільно застосовувати їх на практиці, адаптуватися у складних професійних умовах, якісно і творчо розв'язувати найрізноманітніші робочі проблеми. Разом з цим, здатність вільно володіти необхідними комунікативними навичками, знання норм усного й писемного літературного мовлення безперечно є тими чинниками, які формують найважливіші професійні якості фахівця.

З огляду на це в українських університетах (нефілологічного профілю) з-поміж дисциплін, які залучені до підготовки спеціалістів різних напрямків і профілів і є обов'язковими для вивчення вітчизняними студентами упродовж першого року навчання, чільне місце посідає

курс «Українська мова (за професійним спрямуванням)». Ця дисципліна має професійно-прикладне значення. В системі вищої медичної освіти воно є найпоказовішим, оскільки повною мірою реалізується і на етапі підготовки майбутнього спеціаліста, коли формується рівень його мовної компетентності, і на етапі практичної діяльності медичних працівників, коли від мистецтва мовного спілкування суттєво залежать результати лікування.

Презентуємо курс «Українська мова (за професійним спрямуванням)» як обов'язкову навчальну дисципліну освітнього стандарту України за результатами досвіду роботи кафедри україністики Національного медичного університету імені О.О. Богомольця (м. Київ). Структура навчальної дисципліни: практичні заняття – 40 академічних годин, самостійна позааудиторна робота студентів – 50 академічних годин. Навчання й оцінювання знань студентів здійснюється відповідно до вимог Болонської системи, в навчальний процес інтенсивно впроваджуються технології у системі ECTS.

На сьогодні головне завдання курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)» у медичному університеті – дати цілісне наукове уявлення про фахову мову в системі української літературної мови; визначити її функції, склад і специфічні ознаки; забезпечити студентів необхідними науково-теоретичними знаннями для практичної роботи зі спеціальними текстами, самостійного і кваліфікованого розв'язання труднощів слово- і терміновживання в сучасному дискурсі.

Робота в цих напрямках допомагає запобігти серйозним помилкам у мовленнєвій практиці майбутніх медиків, навчає правильному використанню лексико-семантичних ресурсів мови залежно від мети і змісту висловлювання. Освоєння граматико-орфоепічних норм (написання, вимова, наголос) на матеріалі сучасної наукової медичної літератури є важливим компонентом професійного мовлення медиків. Здійснюється воно на базі чинних орфографічних і орфоепічних норм сучасної української мови із урахуванням останньої редакції «Українського правопису» (К., 1996).

Під час проведення практичних занять викладачі дотримуються загально-дидактичних принципів навчання, поєднують навчальну та дослідницьку діяльність, здійснюють викладання на комунікативно-діяльнісному та функціонально-стилістичному принципах. Основними методами навчання є діагностування, інформування, практична робота, самостійна робота, операційний метод та ін. До найефективніших форм роботи можна віднести такі: групове навчання, розв'язання комунікативних ситуацій, тестування, творчі та самостійні

роботи, виконання тренувальних вправ та завдань, дослідження наукових та інформаційних джерел. На практичних заняттях аналізуються типові помилки у писемному й усному мовленні медиків, даються певні пояснення, рекомендації, застереження про неправильне або невдале використання термінів у тому чи іншому контексті. Актуалізуючи здобуті раніше мовні знання, студенти можуть не лише проаналізувати чи узагальнити, але й практично реалізувати окремі фрагменти відповідно до особливостей характеру обраної професійної діяльності.

Майбутні лікарі оволодівають фаховою термінологією протягом усіх років навчання, але важливо, щоб термінологічна робота набула систематичного і цілеспрямованого характеру з перших кроків навчання студента в університеті, ґрунтувалася на чітких наукових і методологічних засадах сучасного термінознавства, створювала надійний фундамент із теоретичних знань і практичних навичок, необхідних студентам. Зауважимо, що традиційне вивчення основ клінічної (греко-латинського походження) термінології студентами-першокурсниками медичних університетів у рамках курсу «Латинська мова» не передбачає достатнього ознайомлення з особливостями української медичної терміносистеми. З огляду на це науковцями кафедри україністики Національного медичного університету ім. О.О. Богомольця була розроблена і впроваджена концепція презентації питомої медичної термінології в обсязі курсу української мови (за професійним спрямуванням). Результатом реалізації цієї інноваційної технології – профілізації – є створення й апробація затвердженого ЦМК МОЗ України підручника «Фахова мова медика» (Литвиненко Н.П., Місник Н.В. Фахова мова медика: Українська мова за професійним спрямуванням. Київ, 2010) та навчальних посібників (Литвиненко Н.П., Місник Н.В. Медицина в термінах і визначеннях. Київ, 2011 та ін.). Книги покликані об'єднати різні аспекти вивчення базової медичної термінології як основи професійної мови лікаря. Студенти досліджують термін у лексичному та граматичному аспектах. З'ясування етимології медичної лексики допомагає орієнтуватися у структурі термінів, у загальних питаннях їх творення та функціонування. Аналіз фахових текстів сприяє розширенню інформації про контекстуальне вживання термінів.

Важливість дослідження української медичної термінології зумовлена тим, що це найдавніша термінологіка, на прикладі якої можна простежити шляхи становлення, розвитку та вдосконалення термінів, реалізацію семантичних процесів, певні тенденції, способи і засоби словотворення, а також функціонування цих засобів саме в галузі медицини.

Українська медична термінологія є складною динамічною системою, що має

чіткі межі в лексичній системі української мови. Висока комунікативна значущість досліджуваної терміносистеми засвідчена взаємозв'язками з літературною мовою, загальнонауковою та іншими термінологічними системами, а також активним уживанням у нефаховій сфері. Поповнюючись новими термінами у зв'язку з розвитком відповідних галузей науки й техніки, постійно вдосконалюючись, медична термінологія є відкритою, незамкненою системою, здатною до тих чи інших інновацій.

Основний підхід до вивчення фахової термінологіки полягає в тому, щоб розглядати її у процесі історичного розвитку. Тому найважливішими питаннями, пов'язаними із засвоєнням української медичної термінології, є питання її генезису, джерел поповнення, основних етапів історії, шляхів і напрямів еволюції. Враховуємо також те, що на розвиток і становлення сучасної української медичної термінології як однієї з підсистем наукової мови впливали як загальні тенденції розвитку мов, так і позамовні фактори.

Важливим у мовному курсі є також питання про місце медичної термінології у словниковому складі національної мови та її відображення в лексикографії та термінографії. Виходимо з того, що лексикографічний принцип є загальновизнаним принципом нормативності. Нормування термінології проводиться насамперед шляхом її ґрунтового лексикографічного опрацювання, результатом чого є створення чітко вивіреного реєстру терміноодиниць, а потім і термінологічного словника. Термінологічний словник розглядаємо як нормативний документ, де зафіксовано кодифіковані терміни у контексті рекомендованості/нерекомендованості широкого використання в науковій мові. Знайомство студентів з різними типами фахових словників, висвітлення питань, пов'язаних зі специфікою опису медичних термінів у тлумачних, енциклопедичних і перекладних словниках – обов'язковий компонент аудиторної роботи з мови.

Наслідком такої роботи є розуміння студентами того, що удосконалення терміновживання в сучасній медицині має відбуватися шляхом узгодження національного і міжнародного компонентів, звільнення від синонімії, варіантності, усунення порушень лексичних, морфологічних і синтаксичних норм української мови.

Численні лексикографічні праці, створені на кафедрі, стали результатом постійної роботи над пошуком нових методів і прийомів, нових матеріалів, які б забезпечили умови для вирішення проблеми мовної комунікації лікарів-практиків із пацієнтами, викладачів зі студентами, сфери спілкування під час ділових контактів. Разом з тим робота зі словниками (Російсько-українсько-англійський базовий словник студента-медика / За ред. Г.О. Золотухіна.

Київ, 2001) уможливило розвиток міжпредметних зв'язків, розширюються і зміцнюються знання студентів із базових дисциплін – анатомії, біології, гістології, вдосконалюються навички фахової дискурсивної поведінки, які поступово стають якостями особистості.

У результаті всього комплексу навчальної роботи студенти розуміють, що функціональне дослідження термінології передбачає орієнтацію на її комунікативну роль.

Стає очевидним, що лінгвістичний аналіз термінів у напрямку дотримання відповідних мовних норм обумовлений практичними потребами у щоденному фаховому спілкуванні, спеціальній освіті, документації, друкованій продукції.

Як бачимо, вивчення програмного курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)» у вищих навчальних закладах уможливило розвиток творчих навичок, формування основ мовної компетенції та вдосконалення комунікативної майстерності майбутніх спеціалістів. Без реального опанування мови, без вимогливого дотримання мовленнєвої культури важко говорити про висококваліфіковану, творчу, всебічно обізнану, духовно багату особистість, справжнього фахівця. Найкраще розкрити себе, свій таланти людина може через спілкування, а найвищий рівень володіння мистецтвом комунікації досягається за умови досконалого знання мови. Отже, об'єктивна потреба у фаховій, професійно-диференційованій комунікації вимагає формування всебічно компетентної особистості, яка здатна ефективно реалізувати свій творчий потенціал відповідно до можливостей своєї професії задля потреб держави.

Інформація про автора:

Наталія Володимирівна Місник – кандидат філологічних наук, доцент кафедри україністики Національного медичного університету імені О.О. Богомольця

E-mail: nataliamisnyk@gmail.com